

“КОБЗАР” Т.ШЕВЧЕНКА В ПЕРЕКЛАДАХ ІСПАНСЬКОЮ МОВОЮ

Прихід Генія у світ — це Боже повеління. Виходець із народу, Шевченко досяг вершин людського духу, розпалив у своєму серці вогонь любові до ближнього й віру в те, що зганьблена, поневолена, окрадена Україна збудиться від рабського сну, скине віковічні кайдани і збудує нове життя, де буде “в своїй хаті своя правда і сила, і воля.” Його полум’яна поезія збудила національну свідомість українців, розвинула і збагатила українську літературу, врятувала від загибелі українську мову, яка, за висловом Василя Стефаника, лежала у труні і в яку залишалося забити лише останній цвях. Відомо, що російські імперські укази, починаючи від Петра I, упродовж століть зневажали і забороняли українське слово, але високий дух Шевченка живив його народну основу, примножував багатство цього безцінного скарбу, без якого не існує нація.

За життя поета “Кобзар” видавався двічі у Петербурзі: 1840 року, невдовзі після викупу Шевченка з кріпацтва групою передових російських та українських художників та письменників, котрі високо оцінили його талант поета й художника, і 1860-го — за рік до смерті. Окрім друкованих видань, пристрасні поезії Шевченка широко розповсюджувалися у списках.

Перші прижиттєві переклади окремих творів Шевченка припадають на 1856 рік. Їх здійснив Гербель російською мовою, він же й був редактором “Кобзаря” у перекладі російських поетів, який побачив світ через чотири роки.

1857 року польською мовою була перекладена поема “Гайдамаки”. Потім з’явилися болгарські (1860), сербські, хорватські (1868), німецькі, французькі (1870), грузинські (1877), вірменські (1879), литовські (1880), італійські (1888), чеські (1919) переклади... Шевченків “Заповіт” перекладений 56-ма мовами, а російських перекладів цього безсмертного твору понад 60.

Щодо англомовних перекладів, то ще 1868 р. уривки з поеми “Кавказ” опублікував англійською Андрій Гончаренко (Гумницький) у виданні “The Alaska Herald” у Сан-Франциско, куди закинули його емігрантські вітри. В Америці та Канаді інтерес до української культури збудила перша хвиля переселенців з України, що припадає на останнє десятиріччя XIX ст. Американський журналіст Флоренс Лайвсей (Florence R. H. Livesay) 1916 р. видав збірку перекладів під назвою “Songs of Ukraine with Ruthenian Poems”, куди ввійшли 70 українських народних пісень, окремі твори Котляревського, Шевченка, Руданського, Федьковича та Воробкевича. Канадський фізик і місіонер Олександр Хантер (Alexander Ja. Hunter), який з особливою симпатією ставився до українських емігрантів, зацікавився творчістю українського Пророка, і цей інтерес вилився в публікацію книжки “The Kobzar of the Ukraine” (1922). У Великобританії перший життєпис Шевченка англійською мовою оприлюднив 1880 р. англійський славіст Морфіл (V.R. Morphil), йому належить також і переклад окремих рядків поета. До поширення творів Кобзаря доклала праці Етель Ліліан Войнич (Ethel Lilian Voynich), опублікувавши їх окремою добіркою (1911). Англієць Персі Пол Селвер у 1915 р. одним із перших переклав “Заповіт”, а в 1916 — автобіографію та уривки зі “Щоденника”. Його співвітчизниця Віра Річ, з молодих літ залюблена в українську пісню, донесла до англомовного читача десятки Кобзаревих поезій.

Поширенню Шевченкіани присвятила себе велика когорта перекладачів та літературознавців, яким дороге слово речника українського народу: в Канаді —

Марія Скрипник та Петро Кравчук, у Бразилії – Віра Вовк, у США – Джордж Грабович, в Італії – Оксана Пахльовська та ін.

Знайомство з поезією Тараса Шевченка в Іспанії розпочалося “Заповітом”, опублікованим іспанською 1877 р. в мадрридському журналі “La ilustración Española y Americana”. Пізніше “Enciclopedia universal ilustrada europea-americana” опублікувала статтю, присвячену Кобзареві (1929). Матеріал про життєвий і творчий шлях українського генія видрукував 1968 р. барселонський журнал “El Destino”, автор публікації А.Матуте (А.М. Matute).

Вихід творів Шевченка мовами багатьох народів світу активізувався на початку 60-их рр. ХХ ст., до сторіччя з дня смерті великого українського поета. Саме тоді, 1964 року, в московському видавництві “Прогрес” з’явилася книжка “Taras Shevchenko. Obras escogidas. Poesna y prosa. Con reproducciones de cuadros de Taras Shevchenko” іспанською мовою. 1986 р. в київському видавництві “Дніпро” світ побачила збірка “Taras Shevchenko. Poesnas escogidas”, упорядкована й перекладена українським поетом Володимиром Харитоновим. А оскільки обидва видання були здійснені на теренах Радянського Союзу в умовах тогочасної політичної “залізної завіси”, то чи можна твердити, що іспаномовний світ знає Шевченка, якщо й донині багато кому Україна відома лише за горезвісним Чорнобилем. Тож на тлі цього невідання, коли й донині незалежну державу Україну плутають із Росією, яким променем зблиснула добірка Шевченкових поезій у перекладі професора Гранадського Університету Антоніо Паміеса (Antonio Pamnesa) з переднім словом доцента Київського Національного Університету ім. Т.Г.Шевченка Наталії Присяжнюк, опублікована в університетському виданні Гранади “El Fingidor. Revista de Cultura” (1999. – № 2).

І ось цього річ шлях “Кобзаря” проліг до іспаномовних читачів з Аргентини – країни, яка понад 100 років тому зріднилася з Україною, прийнявши у своє лоно українських переселенців. В історії наших націй багато спільного. Постаті українського козака й аргентинського гаучо подібні одвічним прагненням до свободи, добра і справедливості. Сюди, на латиноамериканський континент, поряд із Божими заповідями, українці принесли Шевченків “Кобзар”, що став для них другою Біблією. По ньому вони вчилися самі та навчали істини й любові своїх дітей та онуків. Аби не відірватися від свого кореня, вони об’єднувалися в товариства, клуби, спільно дбали про збереження культури власної і примноження надбань народу, до якого долучилися.

Як зазначено в цьому виданні, до виходу його у світ доклали праці й коштів Фундація ім. Тараса Шевченка в Буенос-Айресі, заснована 1972 р. стараннями п. Василя Іваницького, та Наукове Шевченківське Товариство в Нью-Йорку. Книжка вийшла друком у київському видавничому домі “Всесвіт”, головний редактор якого О.І. Микитенко підтримав ідею дати життя цьому двомовному виданню в Україні. Рецензентами виступили перекладачі Олександр Буценко, Маргарита Жердинівська й авторка цих рядків. Здійснив переклад українець Леонід Голоцван. Понад півстоліття тому емігрантські вітри закинули його підлітком до берегів Срібної Країни. Тут він здобув освіту інженера-будівельника мостів, тут трудиться на культурно-освітній та літературній ниві. Свого часу вів курс компаративної історії слов’янських літератур в Українському католицькому університеті в аргентинській столиці, читав лекції з української мови й літератури для іспаномовної публіки. Як коментарист виступає у двох українських радіопередачах: “Вільна Україна” та “Україна і її люди”.

Поет, прозаїк і перекладач, член Національної Спілки письменників України, Леонід Голоцван 1991 р. в Буенос-Айресі видав іспанською мовою антологію

української поезії від часів Київської Русі до наших днів. Добірки поезій Л.Голоцвана рідною мовою друкувалися в журналах “Всесвіт”, “Слово і Час”, альманасі “Світязь”, газеті “Літературна Україна”. І ось перед нами його новий творчий ужинок – “Kobzar” у перекладі іспанською. Відтак снопи Шевченкових творів, що увійшли до вищезгаданої антології, тепер склалися у добру копу, де кожен колос дозрілий і вагомий.

Як же доносить Леонід Голоцван Шевченкове слово до своїх земляків? Аналіз перекладів та зіставлення їх з оригіналами доводить, що він добре почувався в ролі перекладача. Його знання іспанської глибоке й органічне. Переклад здійснено з великою любов’ю та бездоганим смаком. Працював поет не заради хліба насущного, а за покликом душі.

Читаються переклади легко, адекватно передають зміст і стиль оригіналу. Мова розвинена, витончена. Відсутні декламаційні надмірності та декоративні перевдягання.

Для прикладу наведу рядки з вірша “До Основ’яненка”:

Нема Січі, очерети	No estb la Sich, los juncos
У Дніпра питають:	Al Dnipro demandan:
“Де-то наші діти ділись, Де вони гуляють?”	Dynde estbn nuestros hijos? Y por dynde andan?
Чайка скиглить літаючи, Мов за дітьми плаче; Сонце гріє, вітер віє На степу козачім.	La gaviota chilla volando, Por sus hijos clama. El sol brilla y el viento corre Por la estepa cosaca.
На тім степу скрізь могили Стоять не сумують; Питаються у буйного: “Де наші панують? Де панують, бенкетують? Де ви забарились?...”	A la estepa colman las tumbas De triste aspecto. Preguntan por los cosacos Al bravio viento: ¿Gobiernan? Estbn de banquete? Tardan al extremo...

Автор перекладу вдало передає не лише ритм та мелодику, а й риму – точну, а чи асонансну. Враховуючи своєрідність іспаномовного читача, він дає назви деяким Шевченковим творам. Фразеологічні звороти й ідіоматичні вирази слухняно посідають своє місце, звучать невимушено та природно. Поет дуже бережливо ставиться до слова, аби не зруйнувати образну систему першотвору. Ось рядки з “Гамалії” та їх переклад:

Вилітали запорожці	Salnan los zaporogos
На лан жито жати, Жито жали, в копи клали, Гуртом заспівали: “Слава тобі, Гамаліє, На весь світ великий!”...	El centero segaban, En hacinas facomodaban, En coro cantaban: “¿Gloria a ti, Hamalia, En el ancho mundo !”...

Переклади Л.Голоцвана виконані високохудожньо, з любов’ю до України, яку поет плекає у своєму серці впродовж усього життя. Це яскраво підтверджують рядки з вірша “Садок вишневий коло хати”:

Садок вишневий коло хати, Хрущі над вишнями гудуть. Плугатарі з плугами йдуть, Співають, ідучи, дівчата, А матері вечерять ждуть.	El huerto de guindos rodea la casa, Los abejorros zumban al volar, Vuelven los labriegos de arar, Un grupo de mozas cantando pasa Y esperan las madres a cenar.
---	---

Іспанська мова надзвичайно мелодійна, багата, недарма нею розмовляє майже третина світу, вона надається для відтворення найкращих зразків світової літератури, серед яких достойне місце посідає українське художнє слово.

Віриться, що поезія Тараса Шевченка, явлена світові з глибинних джерел українського народу, стане згодом духовним набутком усіх іспаномовних народів. Як символ свободи, прагнення націй до самовизначення слово українського Пророка стоїть в обороні людини, її права на гідне життя. За це й шанують його народи світу, згідно з його “Заповітом”:

І мене в сем'ї великій,
В сем'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути
Незлим тихим словом.

Y en una familia grande,
Libre y renovada,
No olvideis recordarme
En voz reposada.

м. Луцьк

Наші презентації

Тетяна Михед.

*Поетологічні етюди з історії літератури Англії та США:
Зб. статей. – Ніжин: ТОВ “Видавництво “Аспект-
Поліграф”, 2005. – 172 с.*

У книжці поєднано аналітику на рівні окремих епох, в основі якої, проте, свій “рух”: від Шекспіра до Т.-С.Еліота. В межах цього “руху” статті збірки, об'єднанні назвою “Поетологічні етюди”, можна погрупувати у своєрідні блоки за основними понятійно-смысловими і знаково-символічними критеріями й вилаштувати умовний композиційний вектор “розгортання” дослідницької парадигми, що зводиться до уявної низки: антична міфологема – афористика – євангеліє – притча – канон – концепт – автор – інтертекст. Окремі постаті, творчість яких проаналізовано крізь призму компаративної методології (як-от Гоголь та Ірвінг, Гоголь і Готорн, Белінський та Емерсон), постають у якісному іншому, новому для українського літературознавства контексті.

Михайло Наєнко.

*Художня література України. Ч.1: Від міфів
до реальності. – К.: ВЦ “Просвіта”, 2005. – 660 с.*

Стислий науково-популярний виклад історії української літератури від найдавніших (міфологічно-фольклорних) часів до початку XXI століття в загальнослов'янському і світовому літературному контексті. Як зауважує в передмові автор, “на все” в осмислені літпроцесу може претендувати хіба що історія академічного типу; я пропоную науково-популярне видання, яке могло б задовольнити бодай мінімальну цікавість українця й неукраїнця до власне української літературної спадщини. Звідси – зосередження уваги тільки на найбільш значущих явищах літератури... Хотілося б, аби пропонований текст відповів кожній освіченій людині на найпростіше питання: а що ж у тій літературі України є справді вагомого і такого, що не трапляється в літературах інших народів?”. Перша частина видання присвячена давньому періоду української літератури та раннім виявам нового.

